

Socialinės pašalpos gavėjų integracija į darbo rinką: piniginiai ir nepiniginiai veiksniai

Žeimantė Straševičiūtė

Vilniaus universitetas, Lietuva
El. paštas zeimante.straseviciute@fsf.vu.lt
<https://orcid.org/0009-0004-1553-8919>
<https://ror.org/03nadee84>

Romas Lazutka

Vilniaus universitetas, Lietuva
El. paštas romas.lazutka@fsf.vu.lt
<https://orcid.org/0000-0003-0480-8894>
<https://ror.org/03nadee84>

Santrauka. Straipsnyje analizuojami piniginiai ir nepiniginiai veiksniai, ribojantys darbingo amžiaus socialinę pašalpą gaunančių asmenų įsidarbinimą. Apžvelgiami minimalių pajamų apsaugos ir aktyvinimo sistemų derinimo aspektai užsienio šalyse ir Lietuvoje. Pateikiamos kitų tyrėjų taikomos bei siūloma darbo autorių originali integracijos į darbo rinką kliūčių klasifikacija. Pristatomi 2022 m. atliktos nedirbančių socialinės pašalpos gavėjų anketinės apklausos rezultatai. Tyrimas atskleidė, kad dažniausios neįsidarbinimo priežastys yra už paties bedarbio kontrolės ribų. Aktualiausia priežastis – darbo vietų stoka asmens gyvenamojoje vietovėje kartu su susisiektimo problema. Nepasitvirtino nuostata, kad piniginės socialinės paramos gavėjų santykinai geros materialinės sąlygos sulaiko juos nuo įsidarbinimo.

Pagrindiniai žodžiai: aktyvinimo politika, užimtumo kliūtys, socialinės paramos gavėjai

Integration of Social Assistance Benefit Recipients Into Labour Market: Monetary and Non-Monetary Factors

Abstract. The article analyzes monetary and non-monetary factors that limit the employment of social assistance recipients. It reviews various aspects of how minimum income protection and activation systems are coordinated in foreign countries and in Lithuania. The authors present classifications used by other researchers and propose their own original framework for categorizing barriers to labor market integration. The results of a 2022 quantitative research on the employment barriers faced by unemployed social benefit recipients are presented. Data were analyzed using logistic binomial regression and correlation methods. The findings reveal that the most common causes of unemployment are beyond the control of the unemployed. The most significant barrier is the lack of job opportunities in the individual's place of residence, combined with transportation difficulties. The assumption that relatively good material conditions of social benefit recipients discourage them from employment was not confirmed.

Keywords: activation policy, barriers to employment, social assistance recipients

Received: 2023-05-31. Accepted: 2025-11-23.

Copyright © 2026 Žeimantė Straševičiūtė, Romas Lazutka. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](#), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Išvadas

Nedarbas, tame tarpe ir ilgalaikis, yra nuolatinis turtingosios pasaulio dalies ekonominės ir socialinės raidos palydovas (Appelbaum ir Schettkat, 1994). Pastaraisiais dešimtmečiais turtingųjų – Vakarų, EBPO – šalių socialinėje politikoje plėtojamos bedarbių integravimo į darbo rinką programos, taikomos aktyvios darbo rinkos priemonės (Vooren ir kt., 2019; Gruževskis ir kt., 2021).

Naujausios bedarbiams aktyvinti taikomos priemonės Europos šalyse labai įvairios. Jos apima būtiną darbo paieškos sąlygą įgyjant teisę į išmoką, kitas griežtesnes teisės į išmokas pradines sąlygas (pavyzdžiui, ilgesnę būtiną draudimo stažo trukmę), trumpesnį išmokų mokėjimo periodą, išmokų mažinimą nustatytais laiko intervalais ar tam tikroms gavėjų grupėms. Taip pat priemonės pasižymi ir skatinamuoju pobūdžiu: darbo užmokesčio dalis neįskaičiuojama nustatant atitiktį gauti išmokas arba skaičiuojant išmokos dydį; išmokos mokėjimas tęsiamas įsidarbinus; mokymų suteikimas; kuponai paslaugoms; atvejo vadyba (Besharov, Call, 2022).

Lietuvoje socialinė parama bedarbiams teikiama tik su sąlyga, kad pretendentas registruosis Užimtumo tarnyboje (toliau – UT), ieškosis darbo, dalyvaus aktyviose darbo rinkos priemonėse (Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, Nr. IX-1675, 2003). Socialinės pašalpos dydis palaikomas santykinai labai žemas, palyginti su minimalia alga (European Institute of Health and Sustainable Development, 2022, p. 16), o gaunant pašalpą ilgesnį laiką, ji yra mažinama. Tuo pačiu neįskaičiuojama darbo pajamų dalis pretendentams į socialinę pašalpą bei tęsiamas pašalpos mokėjimas įsidarbinus po ilgesnio bedarbystės laikotarpio (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2023). Šiomis priemonėmis Lietuvoje siekiama palaikyti ir skatinti nedirbančių socialinės paramos gavėjų darbinį aktyvumą.

Europos šalyse diegiami ir administraciniai pakeitimai. Konsoliduojamas paslaugų administravimas sujungiant institucijas bei decentralizuojamas sprendimų priėmimas (Besharov, Call, 2022). Lietuvoje dar 2015 m. buvo įvykdyta socialinės paramos administravimo reforma – sprendimai tapo labiau decentralizuoti. Savivaldybėms suteikta teisė lanksčiau taikyti teisės į socialinę pašalpą sąlygas ir iš valstybės biudžeto savivaldybėms socialinei pašalpai skirtas, bet neišleistas lėšas, palikti savivaldybei (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2020). Fiskalinė ir administravimo decentralizacija labai sumažino pašalpos gavėjų skaičių. Vyriausybė ir savivaldybės tai vertino kaip tinkamą priemonę skatinti pašalpos gavėjus ieškotis darbo (Juska, Lazutka, 2019).

Taip pat 2022 m. Lietuvoje įsigaliojo Užimtumo įstatymo (Nr. XII-2470) pataisa, kuria reformuota UT veikla administruojant bedarbius. Pakeista tinkamo darbo samprata. Prasidėjus bedarbio 10-am mėnesiui, tinkamu laikomas darbas net ir neatitinkantis asmens kvalifikacijos, kompetencijos, turimos darbo patirties, siūlomas atlyginimas gali būti labai mažas. Matoma, kad pakeitimu siekiama, jog bedarbiai imtųsi nepatrauklių darbų. Taip pat po reformos UT siekė skirstyti bedarbius pagal įsidarbinimo tikimybę

(UT specialistai vertina procentais) į motyvuotus, galinčius pradėti dirbuotis ir į besiren-
giančius darbo rinkai (Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas, Nr. XII-2470, 2016).

Savivaldybėse UT bedarbių administravimo reforma derinama su Užimtumo skatini-
mo ir motyvavimo nedirbantiems ir socialinę paramą gaunantiems asmenims modeliu.
Šiuo modeliu siekiama suderinti užimtumo skatinimo ir motyvavimo paslaugas ir soci-
alinės paramos teikimą, suteikti pagalbą atsižvelgiant į individualius bedarbio poreikius
(Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2018; Vencius, 2024).

Be to, 2024 m. įvestas pokytis dėl skolų išieškojimo bedarbiams, skatinant asmenis
dirbti legaliai. Skolų turintys bedarbiai (nedirbantys pusę metų ir registruoti UT) gali
pasinaudoti „skolų atostogomis“, laikinai sustabdyti skolų išskaitas iš atlyginimo. Taip
pat sumažinta išskaitų dalis iš atlyginimo (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir
darbo ministerija, 2024).

Apžvelgtos bedarbių aktyvinimo politikos kryptys, priemonės ir jų derinimas su
socialine parama tarptautiniu mastu ir Lietuvoje, rodo tyrimų aktualumą šioje srityje.
Straipsnyje pateikiami tyrimo rezultatai, kurie tiesiogiai susiję su apžvelgtomis nedir-
bančių socialinės pašalpos gavėjų aktyvinimo priemonėmis. Siekiame plėsti supratimą,
kokios šios tikslinės grupės užimtumo kliūtys bei aptarti, ar vykdoma aktyvinimo poli-
tika yra į jas orientuota.

Straipsnio tikslas – išanalizuoti veiksnius, ribojančius darbingo amžiaus socialinės
pašalpos gavėjų Lietuvoje įsidarbinimą. Siekdamį šio tikslo, pradžioje apžvelgsime
bedarbių aktyvinimo ir minimalių pajamų apsaugos sistemų derinimo raidą. Antrame
skyriuje pristatysime bedarbių įsidarbinimą ribojančius veiksnius ir jų klasifikacijas Eu-
ropos šalyse. Toliau aptarsime nedirbančių socialinės pašalpos gavėjų Lietuvoje tyrimo
rezultatus, susijusius su nedarbo priežastimis, bei tyrimo išvadas, aktualias aktyvinimo
ir minimalių pajamų apsaugos politikai.

1. Aktyvinimo ir minimalių pajamų apsaugos sistemų derinimas – istorinė raida

Mokslininkai ir politikai pradėjo skirti daugiau dėmesio socialinės paramos politikai
(minimalių pajamų apsaugos sistemos politikai), kai buvo pripažinta, kad socialinio
draudimo bei socialinių paslaugų sistemų plėtra po Antrojo pasaulinio karo efektyviai
nesumažino socialinės paramos poreikio. Pastebėta, kad valstybių išlaidos socialinei pa-
ramai tik didėjo (Lodemel ir Trickey, 2001). Tai buvo postūmis siesti socialinę paramą su
įvairiomis aktyvinimo priemonėmis JAV bei ES.

Jau 1950 m. JAV buvo taikomos aktyvinimo priemonės skurstantiejiems (Basley, Co-
ate, 1992). Dėmesys tam suaktyvėjo paskutinį XX a. dešimtmetį, įsitvirtinant neolibera-
liams nuostatomis. Lodemel ir Trickey (2001) išskiria, kad socialinės paramos teikimas,
tikrinant asmenų motyvaciją ieškoti darbo ir tikrinant, ar ir kaip asmenys priima darbo
pasiūlymus, yra būdingesnis liberalių ideologijų šalims. Besley ir Coate (1992) teigia,
kad JAV politikams pastebėjus, kad reikia daugiau išlaidų socialinei paramai, svarstyta,
kad taip atsitiko todėl, kad asmenys tapo priklausomi nuo valstybės teikiamos paramos.

Todėl, siekiant socialinę paramą padaryti mažiau patrauklią, politikai siūlė įvesti darbo reikalavimą.

1996 m. JAV veikusi „Aid to Dependent Children“ parama pakeista į „Temporary Assistance for Needy Families“. Nuo šiol parama rėmėsi aktyvinimo idėja – pajėgumo dirbti įvertinimu, reikalavimu ieškoti darbo, apmokymais (kartais), numatytais sankcijomis sumažinti ar nutraukti išmokos mokėjimą vengiant dirbti (Besharov, Call, 2022). Po reformos 78 proc. sumažėjo paramos gavėjų, padidėjo niekada nedirbusių motinų dalyvavimas darbo rinkoje. Tai sumažino anksčiau nedirbusių motinų skurdo lygį ir sumažėjo nepilnamečių motinų skaičius. Tačiau skurstančiųjų gynėjai kritikavo, kad mamos, kurios vienos augina vaiką ar vaikus, priverstos imtis prastų – nekvalifikuotų, orumą žeminančių – darbų (Besharov, Call, 2022).

Pereinant prie Vakarų Europos, nuo 1970 m. mažėjo užimtumo lygis ir augo nedarbo draudimo, socialinės paramos ir neįgalumo išmokų gavėjų skaičius. Reaguodamos į tai, 1990–2000 m. daugelis Europos šalių pradėjo vykdyti socialinės politikos reformas, kurių tikslas buvo suaktyvinti išmokų gavėjus, kurie laikomi galinčiais dirbti. Reikalauta, kad jie aktyviai ieškotų darbo, užsiimtų kita nurodyta su darbu susijusia veikla ar profesiniu mokymu (Besharov, Call 2022).

Teigiama, kad po 1990 m. ne tik JAV, bet ir ES šalyse socialinės paramos sistemose įvestos sąlygos, kurios yra susijusios su aktyvinimu, dėl siekio sumažinti paramos dydį. Programos, kuriose yra privaloma sąlyga dirbti ar dalyvauti mokymuose, norint gauti minimalias pajamas, valstybei kainuoja mažiau (Besley, Coate, 1992).

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos ataskaitos išvada, kad šalyse, kurios taikė stiprų aktyvinimo metodą, padėtis darbo rinkoje pagerėjo – augo ekonominis aktyvumas, užimtumas, į darbo rinką įsitraukė daugiau moterų (OECD, 2015).

Net aukšto nedarbo lygio laikotarpiais ES šalyse aktyvinimo programų neatsisakoma, nes manoma, kad jos reikalingos daliai nedirbančiųjų. Aktyvinimo politika dažnai turi politinį kairiųjų ir dešiniųjų pritarimą – jei ne iš pradžių, tai laikui bėgant. Pavyzdžiui, Vokietijoje, nors Hartzo reformas iš pradžių įgyvendino Schroderio vyriausybė, jas tęsė Merkel vyriausybė (Besharov, Call, 2023).

2. Įsidarbinimą ribojantys veiksniai ir jų klasifikacijos

Aktyvinimo politikai yra reikšminga identifikuoti veiksnius, kurie riboja įsidarbinimą, dėl tinkamų priemonių parinkimo ir taikymo. Skyrelyje pateikiami veiksniai aktualūs ne tik socialinės paramos gavėjams, bet ir apskritai visiems bedarbiams.

Tirdami ilgalaikio nedarbo tendencijas ir politiką Europos Sąjungoje, Duell su kolegomis (2016, p. 38) išskiria veiksnius, kurie daro įtaką ilgalaikiam nedarbui. Toliau pateikiamos veiksmų grupės. Nėra darbo jėgos paklausos. Tai sąlygoja aukšti darbo kaštai, mažas konkurencingumas, technologiniai pokyčiai, darbo teisės įstatymų griežtumas, verslo ciklo poveikis, makroekonominė situacija. Asmeninės kliūtys. Jos gali būti suprantamos kaip asmens sveikatos problemos, kvalifikacijos stoka, šeimos priežiūros įsipareigojimai, menka motyvacija, kiti psichologiniai veiksniai. Institucinės paskatos

ieškoti darbo pasiūlymų ir priimti juos. Tai yra susiję su socialinės politikos priemonėmis: socialinėmis išmokomis (minimalių pajamų ir nedarbo draudimo sistemomis), silpnais aktyvinimo reikalavimais, aktyviomis darbo rinkos priemonėmis bei socialinėmis paslaugomis. Asmens ir reikalingų darbo vietoje įgūdžių neatitiktis. Asmens ir darbo vietų įgūdžių, kompetencijų, reikiamos patirties neatitiktis. Tai yra glaudžiai susiję su profesinio mokymo ir kitų švietimo sistemos mokymų kokybe.

Aprašytos nedarbo priežastys yra susijusios. Duell ir kt. (2016) pažymi, kad kuo ilgiau asmuo yra bedarbis, tuo sunkiau jam įsidarbinti dėl prastėjančių įgūdžių ir ankstesnės darbo patirties vertės mažėjimo. Tai gali sustiprinti darbdavių neigiamas nuostatas ilgalaikių bedarbių atžvilgiu ir neigiamai veikti jų įdarbinimą.

Kitas tyrėjas – Lindsay (2009, p. 19) – tirdamas įsidarbinimo kliūtis Jungtinėje Karalystėje, skiria tris veiksmų grupes. Individualūs veiksniai. Asmens įgūdžiai, kompetencijos, patirtis, *prisirišimas* prie darbo rinkos (visa, kas daugeliui darbdavių yra esminės charakteristikos priimant asmenį į darbą). Asmeninės aplinkybės daugiausiai apima namų ūkio lygmenį. Gali būti susijusios su šeimos priežiūros paslaugomis. Taip pat asmens sveikata ir savijauta. Galimybė patenkinti minimaliuosius namų ūkio poreikius bei prieiga prie socialinio kapitalo (asmeninis palaikymas ir darbo paieškos tinklai). Išoriniai veiksniai. Situacija darbo rinkoje: laisvų darbo vietų pobūdis; vietovė, kurioje yra laisvų darbo vietų; laisvų darbo vietų skaičius / lygis. Taip pat darbdavių siūlomos darbo vietos ir jų pasitelkiami atrankos būdai į jas. Be to, išmokų sistemos bei galimybės ir kliūtys, kurias suteikia įdarbinimo programos. Dar įtraukiamas viešųjų paslaugų (pvz., transporto, vaikų priežiūros) prieinamumas.

Lindsay (2009) pateiktame grupavime nedarbo priežastys struktūruotos, įvardytos skirtingai, bet dauguma jų savo turiniu sutampa su Duell ir kt. (2016) išskirtais veiksniais. Abiejuose šaltiniuose išskiriama asmens kvalifikacija, įgūdžiai, darbo patirtis, sveikata, šeimos priežiūros įsipareigojimai, makroekonominė situacija darbo rinkoje, socialinės išmokos ir aktyvinimo reikalavimai. Pagrindinis skirtumas – Lindsay (2009) apima daugiau veiksmų, kurie yra susiję su asmens artima aplinka. Jis pamini ne tik šeimos priežiūros įsipareigojimus, bet ir (ne)galimybę užsitikrinti minimalius namų ūkio vartojimo poreikius, socialinį kapitalą.

Lietuvės tyrėjos, Beržinskienė ir Būdvytytė-Gudienė (2010, p. 17), ilgalaikio nedarbo priežastis išskiria į objektyvias ir subjektyvias. Toliau pateikiamos priežastys yra paminėtos arba labai artimai susijusios (galėtų būti traktuojamos kaip subkategorija) su autorių aukščiau išskirtomis nedarbo priežastimis. Tyrėjos prie subjektyvių priežasčių priskiria: žemą išsimokslinimą ir kvalifikaciją, nepakankamą darbo patirtį, užsienio kalbų nemokėjimą, pasyvų gyvenimo būdą ir žalingus įpročius, žemą mobilumą, būtinybę padėti kitiems šeimos nariams, neigiamų darbdavių požiūrį, informacijos trūkumą apie padėtį darbo rinkoje. Objektiviomis priežastimis įvardija: užimtumo sumažėjimą, struktūrinius darbo rinkos pokyčius (teritorinius, profesinius), nedidelius darbo užmokesčius, dideles mobilumo sąnaudas, sąlyginai aukštas socialines garantijas bedarbiams, nepakankamai efektyvias darbo rinkos politikos priemones.

I ilgalaikio nedarbo priežastis autoriai siūlo pažvelgti iš dar vienos perspektyvos – kokios paties nedirbančiojo galimybės įveikti kliūtis, kiek jos priklauso nuo pačio asmens pastangų. Tai svarbu parenkant socialinės politikos priemones, kurioje neretai dėl nedarbo kaltinami patys bedarbiai (Van Oorschot, 2006).

Detaliau, autorių siūloma priežasčių klasifikacija apima tris grupes: išorinių galimybių, individualių aplinkybių ir subjektyvios perspektyvos (žr. 1 lent.). Išorinių galimybių grupei priskiriamos priežastys, kurios yra susijusios su makro ir mezo lygmens nedarbo priežastimis ir nepaisant pačio asmens pastangų, kliūtys vis tiek išlieka. Individualių aplinkybių grupėje kliūtys apima asmens būklę ir situaciją jo namų ūkyje – pavyzdžiui, sveikatos sutrikimus ar pareigas prižiūrėti artimuosius. Šioje priežasčių grupėje esančias priežastis galima laikyti, kad asmuo savarankiškai sunkiai įveiktų ar neįveiktų. Trečiajai grupei – subjektyviai perspektyvai – priskiriamos priežastys, kurios daugiausiai remiasi subjektyviu vertinimu, nenoru dirbti. Atrodo, kad šias priežastis įveikti yra įmanoma paties asmens pastangomis. Kita vertus, nenorui dirbti gali daryti įtaką kitos mezo ir makro lygmens priežastys.

3. Tyrimo metodika

Tyrimo tikslas – ištirti veiksnius, kurie riboja nedirbančių socialinės pašalpos gavėjų įsidarbinimą Lietuvoje. Siekiant šio tikslo, vykdytas kiekybinis tyrimas. Taikant tikslinės atrankos metodą, apklausti 499 itin mažų pajamų gyventojai, iš kurių 450 (n) yra nedirbantys ir socialinę pašalpą Lietuvoje gaunantys asmenys.

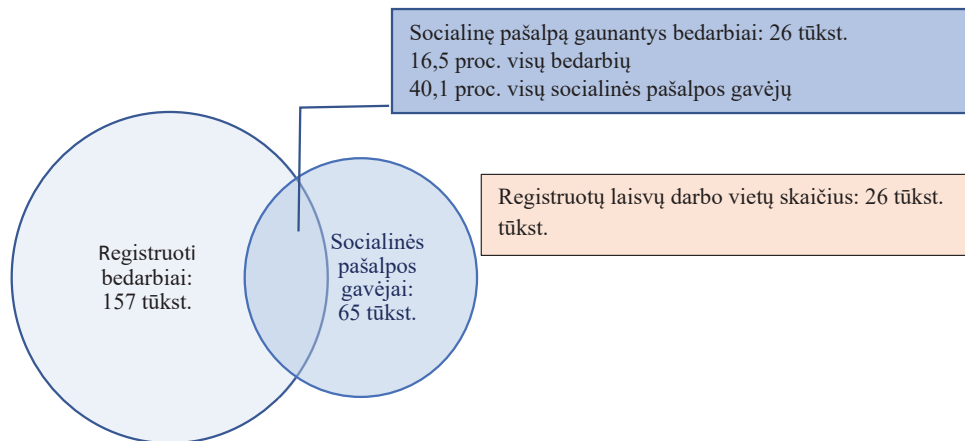
2022 m. anketinę apklausą atliko NVO „Nacionalinio skurdo mažinimo organizacijų tinklo“ (toliau – NSMOT) nariai. Jie respondentams pateikė anketos klausimyną, surinko atsakymus ir susistemintus duomenis perdavė straipsnio autoriams. Prieiga prie respondentų pasirinkta bendradarbiaujant su NVO dėl organizacijų kontaktavimo su potencialiais respondentais.

Respondentai savanoriškai sutiko dalyvauti apklausoje, buvo supažindinti su tyrimo tikslu, jiems suteiktas konfidencialumas. Tyrimo dalyviams pateiktas anketos klausimynas sudarytas straipsnio autorių kartu su kolegomis. Anketoje pateikti klausimai, kuriais buvo siekiama surinkti duomenis apie nedirbančių socialinės paramos gavėjų pajamas ir kliūtis, kurios jiems trukdo įsidarbinti. Klausimuose pateiktos įsidarbinimo kliūtys iš esmės atitinka teorinėje dalyje – 2 skyrelyje – išskirtas nedarbo priežastis.

Duomenų analizė atlikta naudojantis SPSS programa. Naudoti statistiniai metodai: logistinės regresijos, koreliacija. Koreliacija taikoma tiriant ryšį tarp gyvenamosios vietos ir darbo vietų stokos bei susisiekiimo problemos. Logistinė regresija pasitelkiama nustatant, ar tokie nepriklausomi kintamieji kaip socialinės pašalpos gavimo trukmė, nedarbo trukmė bei geografinė vietovė turi įtakos susisiekiui su darbo vieta galimybei. Kita logistinė regresija parodo, ar yra statistiškai reikšmingų skirtumų tarp respondentų, kurie gauna ilgesnį ir trumpesnį laiką socialinę pašalpą, ir jų materialinės padėties.

Tyrimas turi ribotumą. Atlikta apklausa nėra reprezentatyvi. Tačiau svarbu paminėti, kad šiuo tyrimu visgi apklausta gana reikšminga generalinės visumos dalis, 1,7 proc.,

t. y. 450 iš 25 905. Naudotas pranešimo apie save (angl. *self-reported*) apklausos metodas. Dalį atsakymų – pavyzdžiui, apie pajamas – naudinga patikrinti lyginant su vidutiniais rodikliais iš administracinių registrų.

1 pav. Tikslinė grupė – socialinės pašalpos gavėjai, registruoti bedarbiais (2022 m.)

Šaltinis: Oficialios statistikos portalas, LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Apibendrinant, tyrimo duomenys yra reikšmingi išsikeltam tikslui. Duomenys ap-
rėpia nedarbančių socialinės pašalpos gavėjų įvairovę. Tyrime dalyvavo 46 proc. vyrų
ir 54 proc. moterų. Daugiausia respondentų – 42 proc. – gyvena kaimo vietovėse ir
vienkiemiuose. Iš penkių didžiųjų Lietuvos miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių,
Panevėžio) buvo 31 proc. apklaustųjų, o 27 proc. respondentų gyvena kituose miestuose
ar rajonų centruose. 53 proc. respondentų nedirba daugiau nei trejus metus. Nedarbančių
ilgiau nei metus dauguma – 82 proc.. Atitinkamai nedarbančių iki metų – 18 proc.. Soci-
alinės pašalpos gavimo laikotarpiai panašūs į nedarbo laikotarpius: 60 proc. respondentų
socialinę pašalpą gauna ilgiau nei metus, 40 proc. respondentų – iki metų.

4. Socialinės pašalpos gavėjų įsidarbinimą ribojantys veiksniai

Tyrimas atskleidė, kad aktualiausia nedarbo priežastis (56 proc.) yra kompleksinė – res-
pondentai gyvenamojoje vietovėje susiduria su darbo vietų stoka ir susisiektimo nuvyk-
ti kitur problema. Antroji pagal paplitimą (42 proc.) nedarbo priežastis yra sveikatos
problemos be nustatyto neįgalumo. Prie šios priežasties įtraukus ir neįgalumą – sunkių
ir mažiau sunkių sveikatos problemų turi pusė respondentų (50 proc.). Aktualiausias
respondentams dvi priežasčių grupės – sveikatos problemos ir darbo vietų stoka artimoje
aplinkoje kartu su susisiektimo problema – rodo, kad socialinės politikos dėmesys turėtų
krypti ne tiek bedarbiams aktyvinti, kiek transporto, sveikatos stiprinimo paslaugoms
organizuoti ir teikti.

Trečioji aktuali priežastis – negalėjimas rasti darbo pagal įgytą specialybę. Nors tyrėjai Beržinskienė, Būdvytė-Gudienė (2010), Lindsay (2009), Duell ir kt. (2016) nurodo, kad asmens kvalifikacija, specialybė, profesija yra individuali, asmeninė ar subjektyvi charakteristika, tačiau ar / kokią kvalifikaciją asmuo įgis priklauso ne tik nuo jo paties pasirinkimo, bet ir nuo aplinkos veiksnių įtakos asmeniui. Kvalifikacijai įgyti daro įtaką asmens socioekonominė padėtis, profesinis konsultavimas ugdymosi įstaigose ir kt. (American Psychological Association, 2017; Gruževskis, Okunevičiūtė-Neveauskienė, 2003).

Ketvirtoji priežastis pagal aktualumą – antstolių išskaičiuojama suma iš atlyginimo. Ši sritis yra susijusi su teisės ir nedarbo apsaugos bei socialinės paramos sistemų veikimu. Dar 2016 m. atliktoje studijoje NSMOT teigė, kad įsiskolinimai ir jų grąžinimo sistema nemotyvuoja asmenų įsidarbinti, asmenys patenka į skurdo spąstus. 2022 m. atlikta apklausa rodo, kad problema buvo vis dar aktuali. Svarbu paminėti, kad 2024 m. įsigalioję pakeitimai UT registruotiems ir pradėjusiems dirbti asmenims dėl galimo skolų išieškojimo stabdymo pusei metų – „skolų atostogų“ – bei mažesnių išskaitų iš atlyginimo (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2024), gali daryti teigiamą pokytį kliūčiai šalinti.

1 lentelė. Nedirbančių socialinės pašalpos gavėjų nurodytos nedarbo priežastys

A. Išorinės galimybės: nėra darbo arba nėra tinkamo darbo		% respondentų, kuriems aktuali priežastis
A.1. Nėra darbo arba nepriima		
1.	Mano gyvenamoje vietovėje nėra darbo, kitur važiuoti yra transporto problema	56
2.	Nepriima manęs į darbą dėl vyresnio amžiaus	30
3.	Nėra jokio darbo, net už minimalią algą	27
A.2. Nėra darbo tinkamomis sąlygomis		
4.	Negaliu rasti darbo pagal mano įgytą specialybę / profesiją	40
5.	Siūlomas darbas tik pamainomis	24
A.3. Nėra darbo už tinkamą atlyginimą		
6.	Nėra darbo už tinkamą atlyginimą, kurio užtektų pragyvenimui	35
7.	Man neapsimoka dirbti, nes didelę dalį uždarbio atskaičiuos antstoliai	31
8.	Man neapsimoka dirbti, nes labai sumažės socialinės išmokos	20
B. Individualios aplinkybės: nepajėgus dirbti arba dirbti nėra sąlygų		
B.1. Nepalankios šeiminės sąlygos dirbti		
9.	Prižiūriu vaiką	16
10.	Prižiūriu senyvą / neįgalų giminaitį	8

B.2. Sveikatos kliūtys dirbti		
11.	Turiu sveikatos problemų, nors neįgalumas nėra nustatytas	42
12.	Esu neįgalus (nustatytas nedarbingumo lygis)	8
13.	Turiu priklausomybę (nuo alkoholio, narkotikų ar kt.)	19
C. Subjektyvi perspektyva: nenoras dirbti		
14.	Pragyvenimui pakanka socialinių išmokų / pašalpų	19
15.	Nenoriu dirbti	7

Šaltinis: sudaryta autorių remiantis tyrimo duomenimis

Pagal straipsnio autorių sudarytą klasifikaciją, matoma, kad „A – Išorinių galimybių: nėra darbo arba nėra tinkamo darbo“ grupė yra skaitlingiausia. Joje didžiausias pogrupis – „A.1. Nėra darbo arba nepriima“. Nepriėmimo į darbą priežastimi nurodoma diskriminacija dėl vyresnio amžiaus. Kitas svarbus priežasčių pogrupis – „A.3. Nėra darbo už tinkamą atlyginimą“. Vertinimui, ar darbas tinkamas, yra svarbus ne tik atlyginimo dydžio pragyvenimui aspektas, bet ir numatomų išskaitymų iš darbo užmokesčio (skolų) bei išmokų praradimo pavojai.

Kita nedarbo priežasčių grupė „B. Individualios aplinkybės: nepajėgus dirbti arba dirbti nėra sąlygų“ – asmenys nepajėgia dirbti dėl sveikatos sutrikimų arba neturi sąlygų dirbti, nes prižiūri vaiką arba suaugusį šeimos narį. Šiems reikalinga priežiūra dėl senatvės ar negalios.

Grupę „C. Subjektyvią perspektyvą: nenorą dirbti“ sudaro kelios priežastys. Nenorą kaip nedarbo priežastį nurodė tik 7 proc. respondentų. 19 proc. nenorą dirbti pagrindė pragyvenimui pakankamu socialinių išmokų dydžiu. Ši nedarbančių socialinės paramos gavėjų grupė galėtų būti aktyvinimo politikos fokuse. Kita vertus, už nenoro dirbti ir tenkinimosi socialinės išmokų dydžiais gali slėpti kiti kompleksiniai ir keblūs aspektai. Pavyzdžiui, asmuo gali susitaikyti su skurdžiu gyvenimo lygiu. Skurdą patiriantis asmuo gali turėti ribotų lūkesčių / norų, o tai rodo prisitaikymą prie esamų galimybių (Sen, 1985, p. 15). Apibendrinant reikia pažymėti, kad ši nedarbo priežasčių grupė yra mažiausiai skaitlinga ir rodo, kad pagrindinės nedarbo priežastys nepriklauso ar tik iš dalies priklauso nuo paties asmens.

4.1. Tolimos darbo vietos ir nedarbo bei paramos trukmė

Kadangi su darbo vietų stokos gyvenamojoje vietovėje ir transporto prieinamumo problema susiduria daugiau kaip pusė respondentų, toliau pasitelkta koreliacinė analizė. Tirtas ryšys tarp gyvenamosios vietos (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys; kiti miestai, rajono centrai; kaimo vietovės) bei paminėtos aktualiausios problemos. Ryšys yra statistiškai reikšmingas ($p = 0,000$), o stiprumas vidutinis ($r = 0,586$).

Taip pat tiriamas priežastingumas pasitelkiant logistinę dvinarę regresiją. Nepriklausomi kintamieji: gyvenamoji vieta, laikotarpis, per kurį gauna socialinę pašalpą ir kiek laiko nedirba. Priklausomas kintamasis suskirstytas į dvi grupes: tie, kurie nurodė, kad

nedirba, nes gyvenamojoje vietovėje nėra darbo, o kitur važiuoti yra problema (1 grupė); tie, kurie nepažymėjo šios priežasties, priskiriami į kitą grupę (0 grupė).

2 lentelė. **Dvinarė logistinė regresija: galimybių santykiai (Exp(B)) ir reikšmingumo lygmenys (Sig.) susidurti su problema, jog gyvenamojoje vietovėje nėra darbo, o kitur važiuoti yra transporto problema**

	Exp(B)	Sig.
Nedarbo trukmė		
<i>Nedarbo laikotarpis (ref. 0-3 mėn.)</i>		
4–6 mėn.	1,354	0,739
7–12 mėn.	0,477	0,360
Ilgiau nei 1 metus	0,601	0,500
Ilgiau nei 2 metus	0,571	0,469
Ilgiau nei 3 metus	1,030	0,967
Socialinės pašalpos gavimo trukmė		
<i>Socialinės pašalpos gavimo laikotarpis (ref. 0-3 mėn.)</i>		
4–6 mėn.	0,758	0,565
7–12 mėn.	1,383	0,558
Ilgiau nei 1 metus	1,755	0,274
Ilgiau nei 2 metus	1,204	0,726
Ilgiau nei 3 metus	0,704	0,437
Geografinės charakteristikos		
<i>Gyvenamoji vieta (ref. didieji miestai – Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)</i>		
Kiti miestai, rajono centrai	6,375	0,000
Kaimo vietovės, vienkiemiai	48,194	0,000
Konstanta	0,010	
Nagelkerke R-squared	0,487	

Šaltinis: autorių skaičiavimai

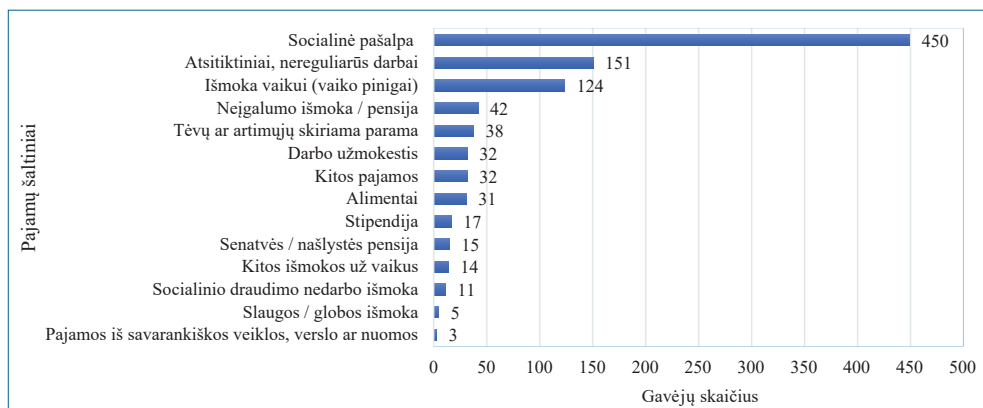
Kaip matoma 2 lentelėje, modelis yra statistiškai reikšmingas ir prognozuoja apie 49 proc. reiškinių (Nagelkerke R-squared). Be to, svarbu, kad tik geografinės charakteristikos yra statistiškai reikšmingos (sig = 0,000).

Palyginus su tyrimo dalyviais iš didžiųjų miestų, gyvenantys miestuose ar rajono centruose apie 6 kartus dažniau susiduria su darbo vietų stokos gyvenamojoje vietoje ir transporto organizavimo problema. Gyvenantiems kaimo vietovėse ar vienkiemiuose problema dar opesnė – šie susiduria su kliūtimi 48 kartus dažniau nei respondentai iš didžiųjų miestų.

Regresinė analizė parodė, kad nedarbo trukmė bei socialinės pašalpos gavimo laikotarpis nėra reikšmingi atsakymui, kad darbo gyvenamojoje vietovėje nėra, o kitur važiuoti yra transporto problema. Galima teigti, kad atokiose gyvenamosiose vietovėse tiek ilgalaikiai bedarbiai, tiek neseniai pradėję ieškoti darbo vienodai susiduria su darbo vietų stoka ir transporto organizavimo trūkumais.

4.2. Pajamos, materialus skurdas ir paramos gavimo trukmė

Beržinskienė ir Būdvytytė-Gudienė (2010) teigia, kad aukštos socialinės garantijos gali būti kliūtis asmeniui įsidarbinti. Galima kelti hipotezę, kad socialinę pašalpą gaunantys bedarbiai nėra motyvuoti greitai ieškoti darbo, nes jų materialinė padėtis yra santykinai gera. Neva, respondentai pragyvena iš įvairių socialinių išmokų. Tyrimas atskleidė, kad kitas išmokas gauna labai nedidelė dalis socialinės pašalpos gavėjų. Turintys vaikų gauna išmokas vaikams, tačiau tokių tėra tik apie ketvirtadalį (žr. 2 pav.).

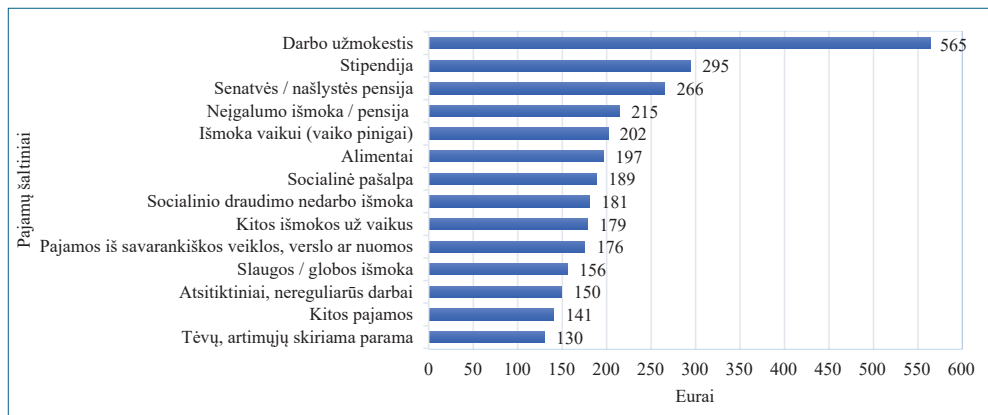

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pajamų šaltinius

Šaltinis: sudaryta autorių remiantis tyrimo duomenimis

3 pav. matoma, kad vidutinis namų ūkio gaunamos socialinės pašalpos dydis siekė tik 189 eurus. Jei kartu gaunamos išmokos vaikams (už vieną vaiką), bendra suma vis tiek nesiekė MVPD¹. Darbo užmokestis, stipendijos ar kiti pajamų šaltiniai prisidėjo prie didesnės namų ūkio pajamų sumos už MVPD. Tačiau santykinai nedidelė dalis respondentų nurodo gaunantys pajamas iš kitų šaltinių, be socialinės pašalpos. Taigi, socialinės pašalpos gavėjų namų ūkių finansinė padėtis yra sudėtinga ir ji neturėtų būti veiksnium, ribojančiu jų motyvą dirbti.

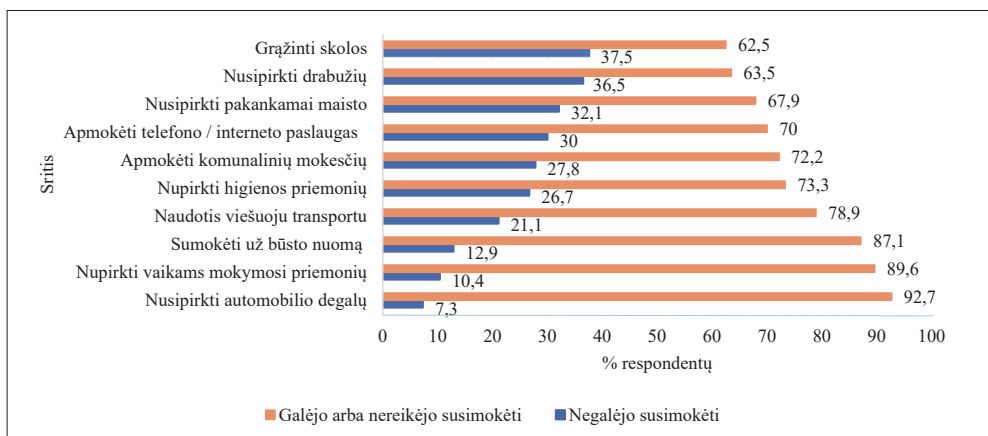
¹ 2022 m., kai buvo atliekamas tyrimas, MVPD siekė 267 eur (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ministro įsakymas, 2021).

3 pav. Respondentų namų ūkių pajamų šaltiniai ir jų vidutiniai dydžiai

Šaltinis: sudaryta autorių remiantis tyrimo duomenimis

Materialinę respondentų padėtį rodo gebėjimas apmokėti būtinų paslaugų sąskaitas ir pirkti bazinius poreikius tenkinančias prekes. Respondentai atsakė į klausimą, ar per paskutinius mėnesius jų namų ūkis dėl pinigų stokos negalėjo laiku sumokėti už vieną ar kelias iš dešimties materialų skurdą apibūdinančių sričių (žr. 4 pav.). Apie trečdalis nedarbančių socialinės pašalpos gavėjų negalėjo nusipirkti ar apmokėti keturių bazinių dalykų – pakankamai maisto, drabužių, telefono / interneto paslaugų, grąžinti skolų. Paskutinė aplinkybė svarbi, nes turimos uždelstos skolos antstolių reikalaujamos grąžinti iš darbo užmokesčio. 2022 m. iš visų sričių skolos grąžinimo nepajėgumą respondentai nurodė dažniausiai. Kaip minėta, svarbu, kad 2024 m. įvykę pokyčiai gali šios nedarbo kliūtis aktualumą sumažinti.

4 pav. Nedarbančių socialinės pašalpos gavėjų namų ūkių materialus skurdas

Šaltinis: sudaryta autorių remiantis tyrimo duomenimis

Taip pat materialaus bedarbių skurdo ir nedarbo trukmės analizei taikyta logistinė regresija. Priklausomas kintamasis – socialinės pašalpos gavimo laikotarpis. Ilgiau nei metus socialinę pašalpą gaunantys asmenys priskirti 1-ai grupei, trumpiau nei metus – 0 grupei.

Nepriklausomas kintamasis – per paskutinius 6 mėnesius namų ūkio negalėjimas dėl pinigų stokos nusipirkti, apmokėti 4 pav. nurodytų materialų skurdą apibūdinančių dalykų. Analizėje laikoma, kad tie, kurie galėjo susimokėti arba jiems nereikėjo mokėti už paslaugą ar prekę, gyvena geriau. Kiti nepriklausomi kintamieji: bendros namų ūkio pajamos bei pajamos, tenkančios vienam namų ūkio nariui.

5 lentelė. Dvinarė logistinė regresija: galimybių santykiai (Exp(B)) ir reikšmingumo lygmenys (Sig.) socialinės pašalpos gavimo laikotarpiui

	Exp(B)	Sig.
Materialinė padėtis		
<i>Tenkanti suma vienam namų ūkio nariui „į rankas“ (ref. 0-100 eur)</i>		
101–200 eurų	1,183	0,568
Daugiau nei 201 euras	1,108	0,756
<i>Bendros namų ūkio pajamos</i>	1,000	0,737
<i>Pajėgumas įsigyti prekes ar paslaugas per paskutinius 6 mėn. (ref. galėjo susimokėti arba nereikėjo mokėti už visas prekių ir paslaugų sritis)</i>		
Negalėjo įsigyti bent vienos prekės ar paslaugos bent kartą	0,766	0,191
Konstanta	0,000	
Nagelkerke R-squared	0,006	

Šaltinis: autorių skaičiavimai

Nors modelis yra statistiškai reikšmingas, tačiau Nagelkerke R-squared (0,006) rodo, kad modelis paaiškina itin mažai to, kiek laiko asmuo bus socialinės pašalpos gavėjas. Taip pat matoma, kad nė vienas iš įtrauktų nepriklausomų kintamųjų nėra statistiškai reikšmingas (žiūrėti sig.). Taigi, nuo materialinės būklės beveik nepriklauso, ar asmuo ilgiau bus socialinės pašalpos gavėjas.

Išvados

Pastaraisiais dešimtmečiais ES šalyse minimalių pajamų apsaugos sistemos derinamos su aktyvinimo priemonėmis. Plėtojant aktyvinimo priemones, tikslinga identifikuoti socialinės paramos gavėjų įsidarbinimo kliūtis. 2022 m. atlikta socialinės pašalpos gavėjų anketinė apklausa Lietuvoje atskleidė, kad aktualiausios nedarbo priežastys – darbo vietų stoka gyvenamojoje vietoje kartu su susisiektimo problema, sunkūs ir mažiau sunkūs sveikatos apribojimai ir negalėjimas susirasti darbo pagal įgytą specialybę. Šios kliūtys

kaip vienos iš galimų nedarbo kliūčių įvardytos ir užsienio (Lindsay, 2009; Duell ir kt., 2016) bei Lietuvos (Beržinskienė, Būdvytytė-Gudienė, 2010) tyrėjų darbuose.

Nedarbo priežastis klasifikuojant pagal paties asmens pastangas įveikti kliūtis, išskirtos išorinių galimybių, individualių aplinkybių ir subjektyvios perspektyvos grupės. Gausiausia nedarbo priežasčių grupė apėmė išorines galimybes. Tai rodo, kad aktualiausi įsidarbinimo barjerai yra už paties bedarbio kontrolės ribų.

Analizė parodė, kad atokiose gyvenamosiose vietovėse tiek ilgalaikiai bedarbiai, tiek neseniai pradėję ieškoti darbo vienodai susiduria su darbo vietų stoka ir transporto organizavimo trūkumais. Be to, tyrimas nepatvirtino požiūrio, kad socialinę pašalpą gaunantys bedarbiai nėra motyvuoti greitai ieškoti darbo, nes gali pragyventi iš įvairių socialinių išmokų. Taip pat nepatvirtino nuostata, kad respondentai nėra motyvuoti dirbti dėl pakenčiamos materialinės padėties. Nustatėme, kad nuo materialinės būklės beveik nepriklauso, ar asmuo bus socialinės pašalpos gavėjas ilgesnį laiką.

Tyrimas suponuoja, kad socialinės politikos priemonės turėtų būti susijusios su paslaugų plėtra. Iš dalies šia kryptimi pastaraisiais metais bandoma plėtoti Lietuvos socialinės paramos ir užimtumo politiką. Visgi daugiausiai įgyvendinamos priemonės yra orientuotos į pačių bedarbių pajėgumą bei jų individualias aplinkybes. Galima kelti klausimą, ar tokie sprendimai tvariai sprendžia aktualiausias (nuo paties asmens nepriklausančias ar tik iš dalies priklausančias) kliūtis. Svarbu išskirti ir kitokią priemonę – skolų išieškojimo teisinio reguliavimo pakeitimą. Straipsnio autorių vertinimu, tai gali turėti teigiamą poveikį bedarbiams socialinės pašalpos gavėjams įsidarinti.

Literatūra

American Psychological Association (2017). *Education & socioeconomic status*. <https://www.apa.org/pi/ses/resources/publications/factsheet-education.pdf>

Appelbaum, E., Schettkat, R. (1994). The end of full employment? On economic development in industrialized countries. *Intereconomics*, 29, 122–130. <https://doi.org/10.1007/bf02926349>

Beržinskienė, D., Būdvytytė-Gudienė, A. (2010). Ilgalaikio nedarbo dinamika ekonominio nuosmukio sąlygomis. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 1(17), 15–24. <https://epublications.vu.lt/object/elaba:6106959/6106959.pdf>

Besharov, D. J., Call, D. M. (2022). Introduction: European and US experiences with labor activation. In R. J. Besharov, D. M. Call (Eds.), *Work and the social safety net: Labor activation in Europe and the United States* (pp. 1–24). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190241599.003.0001>

Besley, T., Coate, S. (1992). Workfare versus welfare: Incentive arguments for Work Requirements in poverty-alleviation programs. *The American Economic Review*, 82(1), 249–261. <https://www.jstor.org/stable/2117613>.

Duell, N., Thureau, L., Vetter, T. (2016). *Long-term unemployment in the EU: Trends and Policies*. https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/user_upload/Studie_NW_Long-term_unemployment.pdf.

European Institute of Health and Sustainable Development (2022). *Minimalių pajamų sistemos adekvatumo studija*. https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Galutine%20ataskaita_20221223.pdf.

Gruževskis, B., Krutulienė S., Miežienė, R. (2021). Aktyvios įtraukties apribojimai ir socialinių paslaugų vaidmuo: Lietuvos atvejis. *Filosofija. Sociologija*, 32(2), 105–117. <https://doi.org/10.6001/fil-soc.v32i2.4410>

Gruževskis, B., Okunevičiūtė-Neverauskienė, L. (2003). Jaunimo integracijos į darbo rinką problemos. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 6, 174–189.

Juska, A., Lazutka, R. (2019). Resurgence of post-crisis neoliberalism: Labor law reform and the return to “business as usual” in Lithuania. *Journal of Baltic Studies*, 50(4), 533–552. <https://doi.org/10.1080/01629778.2019.1634116>

Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems įstatymas, 2003 m. liepos 1 d. Nr. IX-1675. (2003). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.215633/asr>

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2018, rugsėjo 26). *7 savivaldybėse įgyvendins naują modelį – sieks padėti bedarbiams*. <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/7-savivaldybes-igyvendins-nauja-modeli-sieks-padeti-bedarbiams>

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2020). *Socialinės paramos nepaėmimo tyrimas: ES taikomų metodikų apžvalga ir pritaikymas Lietuvoje* [Ataskaita]. https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/darbas/darbo-rinka/TYRIMAI/I%C5%A1mok%C5%B3%20nepa%C4%97mimo%20ataskaita_2020_05.pdf

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2021 m. lapkričio 23 d. įsakymas Nr. A1-831 „Dėl 2022 metų minimalių vartojimo poreikių dydžio patvirtinimo“. (2021). TAR, 2021-11-23, Nr. 2021-24036. <https://www.infolex.lt/ta/722669>

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2022). *Socialinės pašalpos ir kompensacijų gavėjų skaičius savivaldybėse per 2021 metus* [Duomenų lapas]. <https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/pinigine-parama/Socialines%20pasalpos%20ir%20kompensaciju%20gavejai%202021%20m.xls>

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2023). *Piniginė socialinė parama nepasiturintiems gyventojams (socialinė pašalpa, būsto šildymo, geriamojo ir karšto vandens išlaidų kompensacijos)*. <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/socialine-parama-seimoms-ir-vaikams/pinigine-socialine-parama-nepasiturintiems-gyventojams-socialine-pasalpa-busto-sildymo-geriamojo-ir-karsto-vandens-islaidu-kompensacijos>

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2023). *Paramos veiksmingumo stebėsena Lietuvos savivaldybėse* [Duomenų rinkinys]. <https://qlik-public.socmin.lt/sense/app/3b7d2f59-5a02-4f21-87aa-e92332d457d7/sheet/4dc8db21-cd1c-4e1e-80e4-adc10f1be814/state/analysis>

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2024, birželio 28). *Liepą įsigalioja nauja išskaitų iš skolininkų atlyginimo tvarka: daugiau pajamų liks pragyvenimui*. <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/liepa-isigalioja-nauja-isskaitu-is-skolininku-atlyginimo-tvarka-daugiau-pajamu-lik-pragyvenimui/>

Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas, 2016 m. birželio 21 d. Nr. XII-2470. (2016). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/422c8b5042b811e6a8ae9e1795984391/asr>

Lindsay, C. D. (2009). *The concept of employability and the experience of unemployment*. [Doctoral dissertation, The Business School, Edinburgh Napier University]. <https://core.ac.uk/download/pdf/40046359.pdf>

Lodemel, I., Trickey, H. (Eds). (2001). *„An offer you can’t refuse‘: Workfare in international perspective*. Policy Press. <https://doi.org/10.1332/policypress/9781861341952.001.0001>

Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas (2016). *Skurstančių žmonių įsiskolinimų ir jų priverstinio išieškojimo per antstolius problema Lietuvoje* [Studija]. <https://www.smtinklas.lt/wp-con>

tent/uploads/simple-file-list/Studijos/Skurstanciu-zmoniu-isiskolinimu-ir-ju-priverstinio-isieskojimo-per-antstolius-problema-Lietuvoje.pdf.

Oficialios statistikos portalas (2023). *Registruotas nedarbas apskrityse ir savivaldybėse* [Duomenų rinkinys]. Valstybinė duomenų agentūra. <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=f81e0c96-7117-4986-b062-f64accddd256#/>

Oficialios statistikos portalas (2023). *Socialinės pašalpos gavėjų skaičius* [Duomenų rinkinys]. Valstybinė duomenų agentūra. <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>

Oficialios statistikos portalas (2023). *Darbo rinka Lietuvoje (2023 leidimas)*. <https://osp.stat.gov.lt/darbo-rinka-lietuvoje-2023/uzimtumas-nedarbas-ir-laisvos-darbo-vietos/laisvos-darbo-vietos>

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2015). *OECD Employment Outlook 2015*. https://doi.org/10.1787/empl_outlook-2015-en

Sen, A. (1985). *Commodities and Capabilities*. North-Holland.

Van Oorschot, W. (2006). Making the difference in social Europe: deservingness perceptions among citizens of European welfare states. *Journal of European Social Policy*, 16(1), 23–42. <https://doi.org/10.1177/0958928706059829>

Vencius, T. (2024). *Ilgą laiką nedirbančių ir socialinę paramą gaunančių asmenų socialinio mobilumo veiksniai Lietuvoje*. [Daktaro disertacija, Lietuvos socialinių mokslų centras]. https://lsta.lt/wp-content/uploads/2024/09/Vencius-Tautvydas_Disertacija.pdf

Vooren, M., Haelermans, C., Groot, W. & Maassen van den Brink, H. (2019). The Effectiveness of Active Labor Market Policies: A Meta-Analysis. *Journal of Economic Surveys*, 33(1), 125–149. <https://doi.org/10.1111/joes.12269>